

Τα Άγια Λείψανα και οι Ιερές Εικόνες στη Ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας

/ Ορθοδοξία· Διεθνές Πρακτορείο Εκκλησιαστικών Ειδήσεων

Περί Αγίων Λειψάνων

Η τέλεια καταξίωση του ανθρώπινου σώματος μαρτυρείτε στην Ορθόδοξη εκκλησία με την τιμή των αγίων λειψάνων, που απορρέει από την ίδια πίστη και θεολογία της. Όπως η θεότητα του Χριστού, σημειώνει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, δεν εγκατέλειψε το ανθρώπινο σώμα κατά την τριήμερη ταφή και ανάστασή του, έτσι και η χάρη του Θεού δεν εγκαταλείπει τα σώματα των αγίων μετά το βιολογικό τους θάνατο. Η αγία μας εκκλησία θεωρεί το σώμα ως ναό του ενοικούντος εν ημίν αγίου πνεύματος αυτό έχει σε μεγάλη υπόληψη τα χαριτόβρυτα ιερά λείψανα, γιατί αυτά βεβαιώνουν την ελπίδα της αναστάσεως και της αιωνίου ζωής, την αλήθεια του ευαγγελίου και την εμπειρία της θεώσεως. Επειδή μάλιστα τα θεωρεί δοχεία της θείας χάριτος προτρέπει τα τέκνα της να τους απονέμουν σεβασμό και τιμητική προσκύνηση.

Η παρουσία της θείκης ευλογίας στα λείψανα των αγίων εκδηλώνεται:

α) με την αφθαρσία. Σύμφωνα με την διδασκαλία της αγίας Γραφής ο μόνος που δεν γνώρισε διαφθορά είναι ο Θεάνθρωπος Κύριος. Στις πράξεις των Αποστόλων βλέπουμε αναφέρεται το ψαλμικό δώσεις τον όσιόν σου ιδείν διαφθοράν. Αυτό το χωρίο αναφέρεται στον Κύριο Ιησού γιατί τάφω δε διαφθοράν ουκ οίδε το άγιον σώμα του λυτρωτού των ψυχών ημών όπως ψάλλει η εκκλησία μας.

Στο χώρο της υπάρχουν και λείψανα αγίων τα οποία με την χάρη του Θεού παραμένουν άφθαρτα και προαναγγέλλουν την εκ νεκρών ανάσταση. Ο άγιος Συμεών ο νέος θεολόγος λέγει ότι όταν η ψυχή χωρισθεί από τα σώματα τότε άλλα από αυτά παραδίδονται στη φθορά και κατά μικρόν διαλύονται άλλα επί πολλούς χρόνους διαμένουσι, μήτε άφθαρτα μένοντα παντελώς, μήτε πάλιν τελείως φθειρόμενα αλλά και της αφθαρσίας και της φθοράς τα γνωρίσματα εν εαυτοίς διασώζουσιν εις την τελευταίαν εξανάστασιν αφθαρτωθήναι τελείως και ανακαινισθήναι τηρούμενα. Τα σώματα των αγίων αναμένουν και αυτά την τέλεια αφθαρσία μετά την επάνοδο της ψυχής στο σώμα κατά την Β΄ παρουσία του Χριστού.

β) με την ευωδία. Τα σώματα των αγίων έχουν υπερφυσικές δυνάμεις και αναδύουν όπως τα άνθη την άνοιξη, μια ευχάριστη οσμή ευωδία πνευματική, ευωδία αγίου πνεύματος το οποίο κατά το λόγο του ευαγγελίου ου γαρ έστε υμείς οι λαλούντες αλλά το πνεύμα το άγιον ενέπνεε τα λόγια των ηρωικών μαρτύρων. Στο μαρτύριο του αγίου Πολυκάρπου αναφέρεται πως όταν παρεδόθει στην πυρά το σώμα του μάρτυρος μοσχοβόλησε ο τόπος και γαρ ευωδίας τοσαύτης αντελαβόμεθα ως λιβανωτού πνέοντος ή άλλου τινός των τιμίων αρωμάτων.

γ) με τη θαυματουργία. Τα ιερά λείψανα θαυματουργούν. Η λογική του ανθρώπου βεβαίως είναι αδύνατο να εξηγήσει το παράδοξο γεγονός ότι «οστέα γυμνά εκβλύζουσιν ιάματα γιατί τι θαύμα το φωτίζει και το ερμηνεύει η πίστη. Άπειρα ωστόσο είναι τα θαύματα στη ζωή της εκκλησίας.

Στην Π. Δ. έχουμε π.χ. τη συνταρακτική μαρτυρία όπου νεκρός ανέστησε νεκρό!!! Συγκεκριμένα όταν το νεκρό σώμα ενός ανθρώπου ακούμπησε στον τάφο τα οστά του Εελισαϊέ, αναστήθηκε! Ο ιερός Χρυσόστομος διδάσκει ότι **στα άγια λείψανα ενεργεί η χάρη του Θεού γιαυτό οι δαίμονες όταν βλέπουν σώματα μαρτύρων αμέσως φεύγουν** γιατί βλέπουν την απόρρητη δόξα του φορέσαντος αυτά, Χριστού. Οι άγιοι είναι τα μέλη του Κυριακού σώματος ούτως ουν το σώμα της εκκλησίας Χριστού, συναρμολογούμενον δια των απ αιώνος αγίων αυτού, άρτιον υπάρχει και ολόκληρον εις ένωσιν των υιών του Θεού των πρωτοτόκων των απογεγραμμένων εν ουρανοίς;.

Αληθής ναός και θυσιαστήριο τα σώματα των αγίων αιδεσιμώτερα από τους χειροποίητους ναούς όπως διδάσκει ο ιερός Νικόλαος Καβάσιλας Θεού μεν νεώς αληθής και θυσιαστήριον τα οστά ταύτα, ο δε χειροποίητος ούτος τ αληθούς μίμημα;. Τα ιερά λείψανα ως απόδειξη και τεκμήρια της όντως ζωής που έχει η εκκλησία βοηθούν τα αισθητήριά μας να αισθάνονται, την ύπαρξή μας να συνειδητοποιεί τόσο το περιορισμένο όσο και το άπειρο, τη μικρότητα και την μεγαλοσύνη, τη φθορά και την αφθαρσία του σώματός μας. Μας δίνουν απαντήσεις σε οντολογικά, ανθρωπολογικά και κοινωνικά προβλήματα ακόμα μας στέλνουν μηνύματα κοσμολογικά και οικολογικά. Τα ιερά λείψανα προαναγγέλλουν την ανακαινισμένη κτίση. Ο Σεβασμιότατος Ναυπάκτου κ. Ιερόθεος παρατηρεί ότι τα ιερά λείψανα ορίζουν την εκκλησία. Αν θέλουμε λέγει να απαντήσουμε στο ερώτημα τι είναι η εκκλησία και ποιος ο σκοπός της θα μπορούσαμε να πούμε: Η εκκλησία είναι εργαστήριο της αναστάσεως του ανθρώπου και σκοπός της είναι να κάνει ιερά λείψανα.

Η σημασία των Ιερών Εικόνων στη ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας

Είναι πολύ δύσκολο μέσα στα πλαίσια ενός άρθρου νά αναπτύξουμε πλήρως τη σημασία, πού έχουν οι εικόνες στη ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Κατά τη διάρκεια των εκατόν είκοσι περίπου χρόνων, που διάρκεσε η εικονομαχία, γράφτηκαν τόσα πολλά από τους αγίους Πατέρες, που θα χρειαζόταν πολύς χρόνος να αναλυθούν.

Αν καταφύγει κανείς στα πρακτικά και τις αποφάσεις της 7ης Οικουμενικής Συνόδου, η οποία συνήλθε το 787 στη Νίκαια της Βιθυνίας, και ασχολήθηκε με το θέμα των εικόνων, θα βρεί την σημασία τους. Είναι γνωστό ότι η Δυτική Εκκλησία ακολούθησε μια παράδοση μειωτική για τις εικόνες. Για πρώτη φορά ο πάπας Ιωάννης Παύλος ο Β΄, σε εγκύκλιο του προς τους ρωμαιοκαθολικούς επισκόπους με αφορμή των 12 αιώνων από τη σύγκληση της 7ης Οικ. συνόδου τολμά και διαγράφει τη μειωτική παράδοση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και προσπαθεί να οικειοποιηθεί τις παραδόσεις, που διατήρησε και κράτησε η Ορθόδοξη Εκκλησία.

Στην εγκύκλιο τονίζεται η θεολογική και παιδαγωγική αξία των εικόνων και προβάλεται η παράδοση της αδιαίρετης Εκκλησίας. Αναγνωρίζεται ότι «ιδιαίτερα η ελληνική Εκκλησία αλλά και οι σλαβικές, στηριζόμενες στα έργα των μεγάλων εικονοφίλων θεολόγων, όπως ο άγιος Νικηφόρος της Κων/λεως και ο άγιος Θεόδωρος Στουδίτης, προσέλαβαν την προσκύνηση της εικόνας, ως ακέραιο μέρος της λειτουργίας, όπως ακριβώς συνέβαινε με τη λειτουργική τέλεση του λόγου». Αναφέρει δέ ότι υπάρχει «κάποιο ανανεωμένο ενδιαφέρον για τη θεολογία και την πνευματικότητα των εικόνων της Ανατολής», δηλ. της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ότι γίνεται μια «εκ νέου ανακάλυψη της Χριστιανικής εικόνας». Οι εκφράσεις αυτές μαρτυρούν την παραμέληση και παραγνώριση της αξίας των εικόνων στη Δύση αλλά και την ανακάλυψη ενός κρυμμένου θησαυρου.

Σήμερα πολλές προτεσταντικές Ομολογίες αν και απορρίπτουν φυσικά την τιμητική προσκύνηση χρησιμοποιούν όμως για διδακτικούς και κατηχητικούς σκοπούς τη ζωγραφική των εικόνων.

Οι Ορθόδοξοι, κρατήσαμε την παράδοση της Εκκλησίας από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα και οι εικόνες του Χριστού, της Θεοτόκου και των αγίων, οι οποίες κοσμούν τους ναούς μας αποτελούν χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητας και γνώρισμα γνησιότητάς της.

Η αλήθεια της πίστεως και της ζωής της Εκκλησίας είναι αυτό που ονομάζουμε Ορθοδοξία. Χωρίς την Ορθοδοξία δεν υπάρχει αληθινή κοινωνία με τον Θεό, άρα ούτε αληθινή θεολογία. Χωρίς αληθινή πίστη και ζωή δεν υπάρχει σωστή επικοινωνία με τον πλησίον. Χωρίς σωστή θεώρηση του Θεού δεν υπάρχει σωστή θεώρηση της κτίσεως (δημιουργίας). Ασέβεια προς τον Θεό σημαίνει ασέβεια προς τον άνθρωπο, πού είναι εικόνα του Θεού και ασέβεια προς τον φυσικό κόσμο.

Την πρώτη Κυριακή της Μεγάλης Τεσσαρακοστής γίνεται ο εορτασμός της νίκης της ορθής πίστεως της Εκκλησίας κατά των αιρέσεων, η οποία εκφράζεται με την ορθή αντίληψη για τις εικόνες. Ορθοδοξία είναι η αλήθεια των εικόνων. Στην εικονομαχία οι Πατέρες είδαν το σύνολο των αιρέσεων.

Η εικονομαχία κατά την άποψη των Πατέρων δημιουργήθηκε από επίδραση επί του Χριστιανισμού Ιουδαϊκών και Ισλαμικών αντιλήψεων και χριστιανικών αιρέσεων, κυρίως του Μονοφυσιτισμού και Μανιχαϊσμού. Ιουδαϊσμός και Ισλαμισμός απαγορεύουν την χρήση των εικόνων στους ναούς τους λόγω του κινδύνου της ειδωλολατρίας.

Οι Μονοφυσίτες, υπερτονίζοντας την θεϊκή φύση του Χριστού μέσα στην οποία απορροφήθηκε η ανθρώπινη, θεωρούσαν αδύνατη και ανεπίτρεπτη την περιγραφή σε εικόνα της απερίγραπτης φύσεως του Χριστού. Οι Μανιχαίοι περιφρονώντας κάθε τι υλικό, ως κακό, δίδασκαν ότι ο Χριστός δεν προσέλαβε αληθινή ανθρώπινη φύση, η οποία θα μπορούσε να περιγραφεί με εικόνες. Ο Χριστός δεν ήταν μια αληθινή ιστορική ύπαρξη, κατά τους Μανιχαίους, αλλά ένα φάντασμα, και αυτοί που τον έβλεπαν, νόμιζαν ότι έβλεπαν τον Χριστό. Η εχθρότητα προς την ύλη τους οδήγησε στον Δοκητισμό.

Η εικονομαχία αμφισβητούσε και καταργούσε τη σωτηρία του ανθρώπου από τον Χριστό. Αρνείται την θεία Ενανθρώπιση, την θεία οικονομία και τις συνέπειές τους εφ' όσον αρνείται τη δυνατότητα περιγραφής της ανθρώπινης φύσεως του Χριστού, αλλά και τον αγιασμό και τη δόξα του σώματος και της ύλης. Γι' αυτό και οι Πατέρες είδαν στην εικονομαχία μια συμπερίληψη όλων των προηγουμένων αιρέσεων και ανατροπή του Χριστιανισμού.

Οι Πατέρες ερεύνησαν και διαπίστωσαν την θέση της Παράδοσης πάνω στο θέμα των εικόνων. Πλήθος ήταν οι μαρτυρίες από τα συγγράμματα Πατέρων και αγίων που αποδείκνυε ότι η χρήση των εικόνων στην Εκκλησία είναι αρχαιότατη συνήθεια, εναντίον της οποίας καμιά αντίδραση δεν υπήρχε. Ήταν τόσον πολλές οι μαρτυρίες από την παράθεση κειμένων πατερικών για την ύπαρξη και χρήση των εικόνων από την εμφάνιση του Χριστιανισμού, ώστε ζητήθηκε από τον Πρόεδρο της Συνόδου Πατριάρχη Κων/λεως Ταράσιο να μήν παρουσιασθούν άλλα κείμενα γιατί προκλήθηκε κορεσμός από την αφθονία τους.

Πρώτος ο Μ. Βασίλειος χαρακτηρίζει την παράδοση της Εκκλησίας για τις ιερές εικόνες «αποστολική». Οι εικόνες δηλαδή υπάρχουν μέσα στους ναούς προ του Μ. Κων/νου, από την εποχή των Αγίων Αποστόλων. Την παράδοση αυτή επικυρώνουν αρχαιολογικά ευρήματα των πρώτων μεταποστολικών χρόνων, τα οποία παρουσιάζουν απεικονίσεις του προσώπου του Ιησού Χριστού. Ήταν στοιχείο της εκκλησιαστικής ζωής, όπως φαίνεται στους παλιούς ναούς και στα συγγράμματα

των Πατέρων. Και η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος (692) στήριξε αυτήν την παράδοση με τον 82ο κανόνα της και απαγόρευσε να αγιογραφείται πάνω στον σταυρό ο Χριστός ως αμνός (πρόβατο), αλλά με την ανθρώπινη μορφή του. Οι πατέρες και οι πιστοί χριστιανοί για 800 χρόνια ανατράφηκαν μέσα σ' αυτήν την παράδοση. Η εικονομαχία ήταν μια καινοτομία, που παρουσίαζε τους προηγούμενους Πατέρες και όλη την Εκκλησία να ζει μέσα στην πλάνη.

Το πιο σταθερό στοιχείο στα πρακτικά της 7ης Οικ. Συνόδου είναι ο τονισμός της αξίας και ο σεβασμός της Παραδόσεως, η οποία ταυτίζεται με την Ορθοδοξία. Η παράδοση για την Εκκλησία είναι η ζωή της εν Αγίω Πνεύματι. Στις αποφάσεις της η Σύνοδος αναφέρει ότι: «τηρήσαμε την παράδοση της Ορθόδοξου Καθολικής Εκκλησίας χωρίς να αφαιρέσουμε ούτε να προσθέσουμε κάτι, αλλά όπως διδαχθήκαμε από τους Αποστόλους, κρατούμε τις παραδόσεις που παραλάβαμε, αποδεχόμενοι όλα όσα ακριβώς η αγία Ορθόδοξη Εκκλησία από την αρχή προφορικά και γραπτά παρέλαβε, μεταξύ των οποίων και η κατασκευή των εικόνων». Στην όγδοη και τελευταία συνεδρία της Συνόδου πάλι διακηρύσσεται ότι: «Εμείς ακολουθούμε τις αποφάσεις της αρχαίας Εκκλησίας. Εμείς αναθεματίζουμε όσους προσθέτουν κάτι ή αφαιρούν από την ορθόδοξη Εκκλησία. Εμείς αναθεματίζουμε την καινούργια διδασκαλία των εικονομάχων. Εμείς αποδεχόμαστε τις σεπτές εικόνες».

Πράγματι τα πρότυπα των εικόνων του Ιησού Χριστού και της Θεοτόκου ήσαν πολύ περιορισμένα κατά τους τρεις πρώτους αιώνες, λόγω των διωγμών. Πηγή της χριστιανικής εικονογραφίας αποτέλεσαν οι ζωντανές προφορικές αναμνήσεις και πληροφορίες των χαρακτηριστικών της μορφής και της παραστάσεως του Ι. Χριστού, της Θεοτόκου, των Αποστόλων και των άλλων ιερών προσώπων της πρώτης αποστολικής Εκκλησίας.

Η χριστιανική εικονογραφία αναπτύχθηκε εξ αιτίας της προβολής των μαρτύρων της πίστεως. Η παρουσίαση προσωπικών εικόνων των Μαρτύρων ή και εικονογραφικών συνθέσεων διαφόρων σκηνών του μαρτυρίου κατά τις εορταστικές συνάξεις της επετείου του θανάτου των μαρτύρων έγιναν αφορμή για την καθιέρωση της εκκλησιαστικής εικονογραφίας. Η αναγνώριση του Χριστιανισμού από τον Μ. Κωνσταντίνο, ως επίσημης θρησκείας του ελληνορωμαϊκού κράτους και η προστασία της Εκκλησίας από αυτόν, μετέφερε τις εικόνες από τους τόπους προσευχής, πού ήταν τα σπίτια των χριστιανών (ευκτήριοι οίκοι) στους μεγάλους ναούς. Πολλοί Πατέρες στους λόγους τους μιλούν για ιερούς ναούς, που οι εσωτερικοί τους τοίχοι ήταν διακοσμημένοι με πολλές εικόνες Αγίων της Εκκλησίας και από παραστάσεις από τη ζωή τους. Ο ίδιος ο Άγιος Κων/νος στα ανάκτορα είχε εικόνα που παρίστανε τον σταυρό που συνέτριβε κάποιο δράκοντα.

Στην πρωτοχριστιανική περίοδο, στους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού, προ της εποχής του Μ. Κων/νου υπάρχει η συμβολική τέχνη των Κατακομβών. Οι Κατακόμβες ήταν υπόγειες στοές όπου κατέφευγαν οι χριστιανοί να προσευχηθούν, να τελέσουν το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας αλλά και κοιμητήρια στα οποία έθαβαν τους νεκρούς αλλά και τους Μάρτυρες.

Η πρώτη αυτή εικονογραφία είχε συμβολικό χαρακτήρα και ο σκοπός της ήταν καθαρά διδακτικός. Η Κιβωτός του Νώε, ήταν σύμβολο της Εκκλησίας, ο Ιωνάς στο κήτος, ήταν σύμβολο της Αναστάσεως του Χριστού, το ψάρι, ήταν σύμβολο του Ιησού Χριστού, η Άγκυρα, ήταν σύμβολο της ελπίδας, το ψωμί και το κρασί, ήταν σύμβολο του σώματος και αίματος του Χριστού και του μυστηρίου της Θ. Ευχαριστίας. Οι τρεις Παίδες εν τη καμίνω, ο Δανιήλ ανάμεσα στα λιοντάρια, ήταν σύμβολα της σωτηρίας. Η παράσταση του καλού ποιμένα με τα πρόβατα, ήταν σύμβολο του κόσμου του οποίου ποιμένας είναι ο Θεός. Ο καλός ποιμένας, δηλ. ο Σαρκωμένος Θεός, παίρνει πάνω του το χαμένο πρόβατο, την ανθρώπινη φύση και την ενώνει με τη θεϊκή του δόξα. Επίσης το πρόσωπο της Παναγίας είναι από τα πρώτα πρόσωπα που απεικονίστηκαν στις Κατακόμβες. Την βρίσκουμε ως Δεομένη, στον Ευαγγελισμό, στην Γέννηση.

Ο ιστορικός Ευσέβιος πρώτος αναφέρεται σε ύπαρξη ορυχάλκινου ανδριάντα του Ιησού Χριστού, τον οποίον είδε ο ίδιος, στην αυλή του σπιτιού της αιμορροούσας γυναίκας στην πόλη Πανέα ή Καισάρεια του Φιλίππου, την οποία θεράπευσε ο Κύριος. Στη βάση του ανδριάντα υπήρχε ένα σπάνιο βότανο με θεραπευτικές ιδιότητες. Στο κάτω μέρος του υπήρχε η επιγραφή «Στον Θεό, τον σωτήρα του κόσμου». Ο αυτοκράτορας Ιουλιανός ο Παραβάτης κατάστρεψε τον ανδριάντα του Ιησού και τοποθέτησε τον δικό του, ο οποίος καταστράφηκε από πτώση κεραυνού.

Πολύ ισχυρή είναι και η εκκλησιαστική παράδοση της αχειροποίητης εικόνας του προσώπου του Χριστού της γνωστής ως «Άγιο Μανδήλιο». Αυτή την έστειλε ο Ιησούς προς τον βασιλέα της Μεσοποταμίας Άβγαρο. Ο βασιλέας έπασχε από ανίατη ασθένεια και παρακάλεσε με επιστολή του τον Χριστό να πάει να τον θεραπεύσει. Ως απάντηση ο Ιησούς έστειλε το μανδήλιό του αφού προηγουμένως σκούπισε το πρόσωπό του. Πάνω στο μανδήλιο αποτυπώθηκε η μορφή του προσώπου του. Η εκκλησιαστική παράδοση γνωρίζει καλά την ύπαρξη της εικόνας στην πόλη Έδεσσα μέχρι της εποχής του Χοσρόη και την συνδέει με ιστορικά γεγονότα.

Γνωστή είναι η παράδοση για τις εικόνες της Θεοτόκου που αποδίδονται στον Ευαγγελιστή Λουκά. Ο Θεόδωρος Αναγνώστης μας πληροφορεί ότι η Ευδοκία, σύζυγος του αυτοκράτορα Θεοδοσίου Β΄(408-450) αγόρασε στους Αγίους Τόπους εικόνα της Θεοτόκου, την οποίαν ζωγράφισε ο Ευαγγελιστής Λουκάς και την απέστειλε ως δώρο στην αυτοκράτειρα Πουλχερία. Ο Νικηφόρος ο Κάλλιστος αναφέρει ότι η Πουλχερία δώρησε εικόνα της Θεοτόκου στην Μονή των «Οδηγών», την οποίαν ίδρυσε στην Κων/λη και η οποία ονομάστηκε «Οδηγήτρια». Αυτή η εικόνα πολλές φορές προστάτευσε και διαφύλαξε την Κων/λη, καταστράφηκε δε κατά την άλωση της από τους Τούρκους.

Μετά την Σάρκωση του Λόγου του Θεού μπορούμε να τον περιγράψουμε. Η εικόνα του Υιού του Θεού είναι απόδειξη και ομολογία της Ενανθρωπήσεώς του. Πριν την Σάρκωση δεν επιτρεπόταν να περιγράψει και να εικονίσει κανείς τον Χριστό. Και οι εικόνες της Θεοτόκου και των Αγίων αποτελούν απεικονίσεις πραγματικών ιστορικών προσώπων, τα οποία βρίσκονται σε άμεση, προσωπική και ουσιαστική σχέση με τον Ένα και Μόνο αληθινό Θεό.

Τα γλυπτά Χερουβίμ, που είχαν ανθρώπινη μορφή, τα οποία επέτρεψε ο Μωυσής να τοποθετηθούν πάνω στη σκηνή του Μαρτυρίου δεν ήσαν είδωλα, αλλά απεικονίσεις ασωμάτων αγγέλων, έτσι όπως είχαν εμφανιστεί στους Πατριάρχες τού Ισραήλ. Τα ιερά αυτά σύμβολα παιδαγωγούσαν τον ισραηλιτικό λαό ώστε να συνειδητοποιεί αφ' ενός τη διαρκή παρουσία του Θεού στη ζωή του και αφ' ετέρου το χρέος του στο να αποδίδει λατρεία προς τον Ένα και Μόνο αληθινό Θεό.

Η Π.Δ. είναι γεμάτη από εικονικές παραστάσεις και πρωτυπώσεις, αλλά και παραστατικές εξεικονίσεις γεγονότων της θείας Οικονομίας, που πραγματοποιήθηκαν στην Κ.Δ. Η «φλεγόμενη και μη κατακαιομένη βάτος», προεικονίζει την αειπαρθενία της Θεοτόκου. Η τριήμερη παραμονή του Ιωνά στην κοιλιά του κήτους, προεικονίζει την τριήμερη ταφή του Κυρίου. Η Κιβωτός του Νώε, προεικονίζει την Έκκλησία. Για λόγους παιδαγωγικούς προς ένα λαό ανώριμο πνευματικά, όπως ήταν ο Ισραηλιτικός, που εύκολα παρασυρόταν στην ειδωλολατρία δόθηκε η εντολή από τον Θεό να μη γίνεται εξεικόνιση του προσώπου του.

Όποιοι αρνούνται τις εικόνες αρνούνται την σάρκωση του δευτέρου Προσώπου της Αγίας Τριάδος και όλο το μυστήριο της Θείας Οικονομίας. Οι εικονομάχοι δεν μπορούσαν να κατανοήσουν το γεγονός της σαρκώσεως του Θεού-Λόγου, το ότι ο Θεός έγινε άνθρωπος. Η εικόνα είναι απόδειξη της σαρκώσεως του Θεού. Η απερινόητη, η αχώρητη και άπειρη θεία φύση αδειάζει και συναντά την πεπερασμένη ανθρώπινη φύση. Το άκτιστο συναντάται με το κτιστό και υπάρχει με τον τρόπο του κτιστού. Η εικόνα του Χριστού γίνεται τόπος φανερώσεως της λυτρωτικής συνάντησης του Θεού με τον άνθρωπο. Αλήθεια για την Εκκλησία δεν είναι μια ιδέα ή ένα αφηρημένο σχήμα, αλλά συγκεκριμένο πρόσωπο που μπορεί να εικονίζεται. Η Εκκλησία μπορεί όχι μόνο να μιλά για την αλήθεια αλλά και να την δείχνει: είναι η εικόνα τού Χριστού. « Κάθε εικόνα δεν φανερώνει τη φύση αυτού που εικονίζεται αλλά το πρόσωπό του· ο Χριστός περιγράφεται ως πρόσωπο, έστω και αν στην θεότητά του είναι απερίγραπτος». Με την ορθόδοξη εικόνα του Χριστού γίνεται ορατό το πρόσωπο του Κυρίου με την ανθρώπινη μορφή του, όπως έγινε ορατό και ιστορικά κατά την ενανθρώπησή του. Η Εικόνα του Χριστού δεν φανερώνει μόνο την συνάντηση του Θεού με τον άνθρωπο, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα και κλήση συναντήσεως τού ανθρώπου με τον Θεό. Η θέση και η τιμή που απονέμει η ορθόδοξη Εκκλησία στην εικόνα, δεν αποτελεί οπισθοδρομηση στην ειδωλολατρία, αλλά είναι μια έμπρακτη ομολογία ότι ο Θεός έγινε στο πρόσωπο του Χριστού τέλειος άνθρωπος και τέλειος Θεός. Πήρε, ομόρφηκε και έσωσε την εικόνα του Θεού στον άνθρωπο που είχε αμαυρωθεί και την εθέωσε. Αφού η θεότητα έγινε ένα κράμα με τη δική μας ανθρώπινη φύση, σαν με κάποιο ζωοποιό και σωτήριο φάρμακο, δοξάστηκε η φύση μας και έγινε άφθαρτη, όπως γράφει ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός.

Πρέπει να διευκρινήσουμε σ' αυτό το σημείο ότι άλλο είναι η εικόνα και άλλο το εικονιζόμενο πρόσωπο. Η εικόνα δεν ταυτίζεται με το πρωτότυπό της. Είναι δυο πραγματικότητες που διακρίνονται μεταξύ τους, αλλά είναι συγχρόνως αδιάσπαστα ενωμένες. Η εικόνα μοιάζει ως προς την μορφή με το πρωτότυπό της, αλλά διαφέρει ως προς τη φύση με το πρωτότυπο. Οι Πατέρες έδωσαν το παράδειγμα του καθρέφτη. Πάνω στον καθρέφτη διαγράφεται η μορφή του προσώπου που καθρεφτίζεται. Η μορφή αυτή έχει διαφορετική ουσία από το πρόσωπο που καθρεφτίζεται. Δεν έχει κοινή την ύλη και την ουσία το πρωτότυπο με το ομοίωμα.

Η εικόνα λοιπόν αναπαριστά το πρόσωπο. Στο ερώτημα ποιά φύση εικονίζεται στην εικόνα του Χριστού; Η θεία ή η ανθρώπινη ο Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης απαντά: Ούτε την θεία φύση εικονίζουμε ούτε την ανθρώπινη. Εικονίζουμε το πρόσωπο του Χριστού στο οποίο είναι ενωμένες ασύγχυτα, αχώριστα και αδιαίρετα οι δύο φύσεις. Η εικόνα του Χριστού δεν είναι δυνατόν να λατρεύεται, διότι δεν είναι της ίδιας φύσεως με το πρωτότυπο της. Η τυχόν λατρεία της εικόνας του Χριστού, θα

σήμαινε, ότι η εικόνα αυτονομείται έναντι του πρωτοτύπου της, δηλ. αυτού του Χριστού, και συνιστά πλέον ιδιαίτερη ύπαρξη. Στην εικόνα του Χριστού προσκυνείται ο Χριστός, αλλά δεν λατρεύεται.

Τις εικόνες τις προσκυνούμε δεν τις λατρεύουμε. Η προσκύνηση είναι σημείο υποταγής, ταπεινώσεως. Στην προσευχή που κάνουμε μπροστά σε μια εικόνα καταθέτουμε τα αιτήματά μας, διότι η εικόνα λειτουργεί ως «μεσίτρια» στην απόλυτα προσωπική μας προσευχή. Η εικόνα γίνεται γέφυρα, πέρασμα, μια διάβαση μέσω της οποίας προσκυνούμε τον εικονιζόμενο άγιο και διά μέσου αυτού τον αληθινό Θεό. Δεν αποδίδεται λατρεία στην ύλη αλλά στο πρόσωπο που παριστάνεται. Όπως είπε ο Μ. Βασίλειος « η τιμή προς την εικόνα διαβαίνει στο πρωτότυπο». Η θεολογία της εικόνας και της προσκυνήσεώς της γίνεται μια θεολογία σχέσεως προς το εικονιζόμενο πρόσωπο και σε τελική ανάλυση η προσκύνηση απονέμεται προς τον Τριαδικό Θεό. Το γεγονός, ότι η Θεοτόκος τιμάται ως «Μητέρα» του Υιού του Θεού και οι άγιοι ως «θεράποντες» (δούλοι) του ενός Θεού, φανερώνει ότι κάθε προσκύνηση έχει ως τελική αναφορά τον Θεό. Έτσι δεν αυτονομείται η τιμή των αγίων ή της Θεοτόκου έναντι της προσκυνήσεως του Θεού.

Στη ορθόδοξη θεολογία υπάρχει η διάκριση ανάμεσα στη λατρευτική και στην τιμητική προσκύνηση των εικόνων της Θεοτόκου και των Αγίων. Η τιμητική προσκύνηση της Θεοτόκου και των Αγίων πηγάζει από το γεγονός ότι τιμήθηκαν και οι ίδιοι από τον ίδιο τον Θεό. Οι εικόνες φανερώνουν αυτή την τιμή και μας οδηγούν να κάνουμε την ίδια κίνηση. Οι άγιοι άλλωστε είναι χριστοποιημένες υπάρξεις και παρουσίες και είναι παρόντες εκεί κατά χάριν. Μας βλέπουν. Ακούουν τις προσευχές μας και μας καλούν σε αγαπητική κοινωνία και σχέση. «Όπου είναι οι Άγιοι, εκεί είναι και όλος ο Κύριος και Θεός. Κάθε άγιος είναι Χριστός επαναλαμβανόμενος» λέει ο π. Ιουστίνος Πόποβιτς. Τιμώντας λοιπόν τους αγίους και προσκυνώντας τις αγίες εικόνες τους, τιμούμε και προσκυνούμε τον ίδιο τον αληθινό Θεό. Η λατρεία απονέμεται μόνο στον Τριαδικό Θεό. Η Θεοτόκος, η οποία έχει θέση μετά την Αγία Τριάδα έχει και τα πρωτεία στην τιμητική προσκύνηση, γι' αυτό υπερβολικά τιμάται από την Ορθόδοξη Εκκλησία.

Η τιμή και η προσκύνηση των εικόνων αποδίδεται με ένα ορισμένο τρόπο στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Είναι και αυτός στοιχείο της παραδόσεως. Τις εικόνες τις ασπαζόμαστε, ακουμπάμε δηλ. τα χείλη μας πάνω τους, τις καταφιλοῦμε. Στα μοναστήρια υπάρχει ο χαιρετισμός των εικόνων, δηλ. ο φιλικός ασπασμός, που είναι ασπασμός οικειότητας μέσα στο βίωμα ότι είμαστε συμπολίτες των αγίων και οικείοι του Θεού. Το μυστήριο της κοινωνίας του ανθρώπου με τον Χριστό, όπως και με κάθε άλλο άγιο πρόσωπο, δεν εξαντλείται μόνο στη διά συγκεκριμένων τρόπων απόδοση τιμής και προσκυνήσεως προς αυτό διά μέσου της τεχνητής εικόνας. Ο όσιος Θεόδωρος ο Στουδίτης επισημαίνει ότι ακόμη και η

θέαση της εικόνας ισοδυναμεί με προσκύνηση του πρωτοτύπου της.

Έφ' όσον στην εικόνα είναι παρόν το θείο πρωτότυπο, είναι παρούσα σ' αυτήν η θεία δύναμη του πρωτοτύπου. Η εικόνα γίνεται φορέας θείας Χάριτος. Όταν προσευχόμαστε μπροστά σε μια εικόνα προσκαλούμε τον άγιο να έλθει σ' αυτήν. Οι εικόνες δεν είναι μόνο διδακτικά βιβλία για τους αγραμμάτους, αλλά και ύλη γεμάτη από τη θεία χάρη. Η εικόνα δεν είναι μόνον ύλη και χρώματα, αλλά συγχρόνως και παρουσία πνευματικής πραγματικότητας. Μέσα στις εικόνες παραμένει η ενέργεια της θείας Χάριτος. Όποιος προσεύχεται μπροστά στις εικόνες αναπαύεται ψυχικά βλέποντας τις συγκεκριμένες μορφές των αγίων και διδάσκεται πόσο επιβραβεύει ο Θεός και η Εκκλησία όλους εκείνους οι οποίοι εμειναν στην γη πιστοί στο θέλημά του. Την επιβράβευση φανερώνει ο φωτοστέφανος που υπάρχει στη εικόνα.

Η χαρισμάτικη παρουσία των εικονιζομένων αγίων εξηγεί και την ύπαρξη των θαυματουργών εικόνων μέσα στην Εκκλησία. Πολλά αγιολογικά κείμενα, συναξάρια κλπ, αναφέρουν πολλά θαύματα των ιερών εικόνων. Αναβλύσεις μύρου, δακρύων, αίματος, ευωδίας, τα οποία γίνονται θεραπευτικά μέσα για τους πιστούς. Ακόμη και το λάδι από τα κανδήλια που καίνε μπροστά στις εικόνες θαυματουργεί. Φυσικά η πραγματοποίηση του θαύματος ανήκει στις ανεξερεύνητες βουλές του Θεού. Πολλοί ασθενείς και πονεμένοι παρακαλούν, αλλά δεν γίνεται το θαύμα, όπως το ζητούν. Ουσιαστικά, όλες οι εικόνες είναι θαυματουργές, διότι θαύματα δεν είναι μόνο οι θεραπείες σωματικών ασθενειών και η αποτροπή κάποιας συμφοράς, αλλά και η ενίσχυση της πίστεως και ελπίδος και η ψυχική ανακούφιση των πιστών. Οι ιερές εικόνες δίνουν αμέσως τη θεία ενέργειά τους στους χριστιανούς που προσέρχονται σ' αυτές με καθαρή συνείδηση.

Η εικόνα είναι το έγχρωμο ευαγγέλιο. Όπως αποφάσισε η 7η Οικουμενική Σύνοδος « οι αγιογράφοι δεν αναπαριστάνουν με την τέχνη τους έργα που είναι αντίθετα προς το περιεχόμενο του Ευαγγελίου. Αλλά εκείνο που αναφέρει η Γραφή, αυτό παρουσιάζουν με τη ζωγραφική τέχνη». Η εικόνα είναι ζωγραφισμένος ευαγγελικός λόγος». (Λ. Ουσπένσκυ).

Στην λατρεία χρησιμοποιούμε τον λόγο τον οποίο ακούμε με τα αυτιά μας. Η ορθόδοξη εικόνα είναι ισότιμος με το λόγο των λειτουργικών κειμένων. Ό,τι είναι τα λειτουργικά κείμενα για την ακοή, το ίδιο είναι η εικόνα για την όραση. Η εικόνα υμνεί και δοξάζει τον Κύριο και τους Αγίους σιωπηλά. Πολλές αγιογραφικές παραστάσεις είναι αναπαράσταση ύμνων της Εκκλησίας μας. Στη Μονή Βατοπαιδίου, υπάρχουν είκοσι τέσσερις εικονογραφικές σκηνές από τον Ακάθιστο Ύμνο.

Η εικόνα γίνεται υμνογραφική γλώσσα. Άλλες φορές συνθέσεις εικονογραφικές αφηγούνται τους βίους των αγίων (συναξάρια) η επεξηγούν πατερικούς λόγους. Ο

Άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης ονομάζει την εικόνα του Αγίου Μάρτυρα Θεοδώρου «βιβλίο πού ομιλεί» και που όταν το διαβάζουν οι πιστοί ωφελούνται με πολλούς τρόπους. Η σιωπηλή αγιογραφία διδάσκει.

Η γλώσσα των εικόνων διδάσκει ολόκληρο το περιεχόμενο της πίστewς, όλα τα δόγματα, είναι Θεολογία εικονογραφημένη. Θεολογικά και δογματικά κείμενα, όπως το «Σύμβολο της Πίστewς» και το «Πάτερ ημών» έχουν δημιουργήσει πλήρεις εικονογραφικές σειρές.

Η εικόνα κατά τον Άγιον Ιωάννη τον Δαμασκηνό μας παιδαγωγεί, μας μορφώνει. Είναι η ιερή τέχνη που επινοήθηκε για να μας οδηγεί στην γνώση, για να μας ωφελεί, ευεργετεί και να μας σώζει. Οι εικόνες γίνονται οδηγοί και μορφώνουν μέσα μας τον Χριστό. Η απεικόνιση των μαρτυρίων των αγίων, της Δευτέρας Παρουσίας του Κυρίου, της Κολάσεως, του Παραδείσου μας ενθαρρύνουν και μας παρακινούν για την Χριστοποίησή μας. Βρίσκουμε στα Συναξάρια διηγήσεις που αφηγούνται ότι πολλοί άγιοι εισήλθαν στην ζωή της Εκκλησίας και άγιασαν μόνο με την επίδραση που άσκησε πάνω τους η θέα μιας συγκεκριμένης εικόνας. Ο Άγιος Δοσίθεος, όταν ήταν έφηβος, είδε την εικόνα της κολάσεως στους Αγίους Τόπους. Η ψυχή του γέμισε φόβο Θεού και κατάνυξη. Μετανόησε, έγινε μοναχός και μέσα σε πέντε χρόνια κάνοντας υπακοή, άσκηση και υπομονή άγιασε.

Υπήρχε κάποιος ασκητής, αφηγείται ο αββάς Αιλιώτης, εγκλειστος που δοκιμαζόταν χρόνια πολλά από το δαιμόνιο της πορνείας. Κάποτε ο Γέροντας είπε στον διάβολο. Γιατί με πολεμάς με τόσο μίσος; Φύγε από δω, άφησε με ήσυχο, γέρασες πια μαζί μου.

Τότε το δαιμόνιο του είπε: Ορκίσου μου ότι δεν θα πεις πουθενά αυτό που θα σου πω και δεν θα σε ξαναπολεμήσω. Ο Γέροντας ορκίστηκε.

Τότε ο δαίμονας του λέει: Μην ξαναπροσκυνήσεις αυτή την εικόνα,-και έδειχνε με το χέρι του την εικόνα της Παναγίας της Βρεφοκρατούσας- και δεν θα σε πολεμήσω ποτέ πια, σ' όλη σου τη ζωή.

Την επομένη ημέρα ο ασκητής κάλεσε τον αββά Θεόδωρο τον Αιλιώτη και του είπε τι έγινε.

Τότε ο αββάς του είπε: Καλά έκανες που ήλθες και εξομολογήθηκες. Η γνώμη μου είναι ότι για σένα είναι προτιμότερο να κάνεις το γύρο όλων των πορνείων της πόλεως και να μην αφήσεις ούτε ένα που να μην μπεις, παρά να αρνηθείς να προσκυνάς τον Κύριο και Θεό μας Ιησού Χριστό και την Παναγία Μητέρα του.

Μόνο αυτή η ιστορία είναι αρκετή να δείξει τη μεγάλη σημασία των εικόνων.

Σύνθεση πληροφοριών από army.gr/vatopedi.gr

Πηγή: www.orthodoxianewsagency.gr